

**Словорозрізнявальний,
форморозрізнявальний,
діалектний наголос.**

**Складні випадки
наголошування слів.**

<i>Фразеологізм</i>	<i>Антонім</i>
1 Тримати в кулаці	А Тримати на виду
2 Тримати в тіні	Б попускати віжки
3 Триматися гоголем	В Тримати в пазурах
4 Тримати хвіст трубою	Г Піджимати хвоста
	Д Опустити руки

2. Установити відповідність між фразеологізмами — синонімами.

<i>Фразеологізм</i>	<i>Синонім</i>
1 Чуба гріти	А Пекти раків
2 У баранячий ріг скрутити	Б Під п'ятою сидіти
3 Дістати носа	В Збити пиху
4 Наливатися жаром	Г Знімати стружку
	Д Пошитися в дурні

Прочитати слова, правильно наголошуючи їх. Пояснити лексичне значення виділених слів. За потреби скористатися словником (орфоепічним, тлумачним).

► Мережа, ознака, хрещений, монумент, завірюха, жевріти, глядач, бюлетень, засуха, сільськогосподарський, урочистий, черговий, цемент, колія, квартал, олень, партер, жалоба, відтінок, загадка, прошу, вимова, випадок, уподобання, закладка, типовий, металургія, самота, ненависть, ремінь, дрова, рази, поняття, далєбі, навпіл, вигода.

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ,
ЗАВДАНЬ УРОКУ

IV. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО
МАТЕРІАЛУ

Смислорозрізнявальна роль наголосу
полягає в тому, що наголос є засобом
вираження різних лексичних значень:
Атлас — атлАс, вАрення (процес варіння)
— варЕння (харчовий продукт із плодів,
ягід), зАмок — замОк, елЕктрик (фахівець
з електротехніки) — електрИк (голубий та
синій колір із сірим виблиском),
лікарський (похідне від лікар) —
лікАрський (похідне від ліки), прИклад —
приклАд, плАкати — плакАти.

Існує низка слів, що змінюють значення залежно від наголосу. Незнання цієї функції наголосу призводить до кумедних ситуацій, свідком однієї з яких я була нещодавно в маршрутному таксі.

— Пані, платіть за проїзд,— кинув водій навздогін добродійці, що хутко повз нього прошмигнула вглиб салону.

— Зараз заплачу,— відповіла пасажирка.

Водій, усміхнувшись, докинув:

— Плакати не треба. Треба платити.

Наголос виконує **форморозрізнявальну** роль, тобто є засобом диференціації граматичних значень однакових словоформ: кнИжки — книжкИ, рУки — рукИ, слОва — словА, гІлки (родовий відмінок однини) — гілкИ (називний і знахідний відмінки множини), пізнаЮть (майбутній час) — пізнАють (теперішній час), прислухАлася (недоконаний вид) — прислУхалася (доконаний вид).

Односкладові іменники другої відміни у родовому відмінку однини, змінюючи закінчення, змінюють і наголос: двОру — дворА, мОсту — мостА, стОлу — столА. Варіантні форми наголошення в орудному та місцевому відмінках мають такі іменники: гОстями, гістьмИ, на гостЯХ; чобітьми, чОботами, чобОтями; грІшми, грошИма; двермИ, дверИма; слізьми, слізьмИ, сльозАми; на дахУ, на дАсі.

Чи не найактивніше форморозрізнявальна функція наголосу проявляється у видових парах дієслів, що передають доконану чи недоконану дію: відкликати — відкликАти; нарізати — нарізАти; відміряти — відмірЯти; вслУхатися — вслухАтися; рознОсити — розносИти.

Діалектний наголос зумовлений двома основними територіяльними тенденціями у наголошенні: південно-західній і південно-східній. Із ХІХ століття нормативною стає південно — східна тенденція наголошення слів. Наприклад, наголошення дієслівних форм: роблю (треба роблю), пишу (треба пишу), закінчу (треба закінчу), плести (треба плести), вести (треба вести), перейдемо (треба перейдемо), смієтеся (треба смієтеся), живемо (треба живемо); наголошення присвійних, означальних і вказівних займенників: свого (треба свого), всього (треба всього), того (треба того), цього (треба цього), (але до свого, до всього, до того, до цього).

V. ЗАКРІПЛЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Орфоепічний Олімп

► **Визначити лексичне значення поданих слів. З'ясувати, як наголос впливає на розрізнення лексичного значення слів. Скласти з ними речення.**

► **Відомість — відомість, водЯний — водянІй, забігати — забігАти, зав'язка — зав'Язка, зАраз — зарАз, свЯчений — свЯчЕний, прАвило — правІло, Орган — оргАн, лУпа — лупА.**

Я — перекладач

► **Перекласти слова з російської мови українською, порівняти в обох мовах наголоси в словах. Указати особливості наголошування слів в українській мові.**

► **Рукопись, одиннадцать, дрова, твёрдый, дочка, коромысло, говорят, братья, песни, семьдесят, ненавидеть, олень, крапива, гетманщина, широко, чистенький, росяной, звонкий, рукопис, доска, летопись, подружка, глубоко, тоненький.**

Творча студія

► Записати речення, розставивши розділові знаки.

Пояснити пунктуацію. Виписати слова, які зазнають змін у вимові (із буквосполученнями ться, тц, жц, шся, чц, тч, шц).

Написати до них фонетичну транскрипцію.

- **1. Кайдашиха думала що все те якось перетреться.
2. У Кайдаша в повітці лежало чимало деревні. 3.
Вона не думала що Мелашці буде так важко в
свекрухи. 4. Крикнула в хаті Кайдашиха неначе
десь у діжці. 5. Лінивого не добудишся як мертвого
не докличешся. 6. Стояла баба Кайдашиха в білій
сорочці в здоровій хустці. 7. З хати виходить пишно
заквітчана невістка.**

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

- ▶ *Відкритий мікрофон*
- ▶ • На уроці я дізнався про...
- ▶ • Тепер я зможу...